

Bolletí de la Societat Arqueològica Luliana

PALMA.—MARÇ DE 1919

SUMARI

- I. Societat Arqueològica Luliana—Junta general—Sessió del dia 26 de Gener de 1919, per D. P. A. Sanxo.
- II. En Guillem Mesquida—Pintor mallorquí, per D. Vicens Furió.
- III. Noticias històriques de las calles de Palma, per D. Gabriel Llabrés.
- IV. Templo parroquial de Petra: Capillas (continuación), per D. Francisco Torrens, Pbro.
- V. Historia del Colegio de Ntra. Sra. de Montesión, de la Compañía de Jesús, de la ciudad de Mallorca (continuación), per la copia: P. Martin Gualba, S. J.
- VI. El Museu de Raixa.
- VII. Noticias.

SOCIETAT ARQUEOLÒGICA LULIANA JUNTA GENERAL

Sessió del dia 26 de Gener de 1919

Lestimats i benvolguts amics Mn. Salvador Galmés i Sanxo, Notari Apostòlic, digué, en el jorn referit, la missa amb que anualment acostumam honrar la memòria de l'insigne polígraf mallorquí i Màrtir de Jesucrist Mestre Ramon Lull, Patró de la nostra Societat Arqueològica.

Després de l'incruent Sacrifici, que's celebrà, com sempre, en l'esglèsia de Sant Francesc, en la capella en que hi ha el sepulcre del Doctor Il·luminat, cantaren-se un Te-Deum en acció de gràcies pels favors rebuts i un respons en sufragi dels companys morts, als que desitjam que hagen aconseguit de Deu bon repòs i bon remei.

Any XXXV.—Tom XVII.—Núm. 461.

Nombrosa i escullida fong la concurrència que a tals actes assistí, figurant en ella alumnes del *Colegio Castellano*, que amb gran acert i profit per l'ensenyança dirigeix nostre consoci el conegut i intel·ligent Professor D. Jeroni Castaño.

Congregats al cap de poc temps els membres de l'Arqueològica en Junta General reglamentària, presidida per D. Gabriel Llabrés, en el Museu Diocesà, s'obrí la sessió començant per la lectura de l'acta de l'anterior tenguda en 27 de Gener de 1918, la que fong aprovada en tots sos extrems.

L'essència del moviment dels caudals és d'aital manera, segons exposà D. Josep Planes, encarregat de la Tresoreria:

	Ptes.	Cts.
Existència en 1. ^{er} de Gener de 1918.	84	10
Munta lo percebut	1391	50
Suma.	1475	60
Satisfet per tots conceptes	1418	51
En Caixa	57	09
Per cobrar	213	00

El Sr. President llavors prengué la paraula manifestant que's pot dir que l'Arqueològica quasi viu de miracle: avui per avui no té protecció ni està subvencionada per cap entitat; no més compta amb els sols recursos de les quotes dels Socis i subscriptors: molts d'ells anys i anys les han vengudes satisfent; i a llur desinterés

i constància es deu que hagem pogut caminar endavant, mantenguent encesa la llantieta, i hagem aconseguït fer obra sòlida i cultural, com el Museu i la publicació del BOLLETÍ, que entra ara en l'anyada trenta cinc de sa vida, i és una verdadera font de notícies a on tendran que anar a beure quants s'ocupin i tractin de punts o matèries concernents a l'Història de Mallorca.

Continuant son discurs el Sr. Llabrés dirigí una recordança al difunt Soci Don Pompeu Rosselló i Cort, Catedràtic de l'Escola Normal de Mestres, qui ens deixà per a sempre en 1918 a causa de traidora malaltia; i feu un sentit i merescut elogi de nostre apreciabilíssim company l'arquitecte D. Guillem Reynés i Font, qui inopinadament entregà l'ànima al Creador el 13 de l'últim mes d'Octubre, víctima de l'epidèmia que a les hores existia en aquesta població i que tan de dol i tristesa ocasionà en nombroses famílies. La mort del Sr. Reynés, digué el President, fonc per nosaltres una perdua ben irreparable. Don Guillem sentia com el que més l'art mallorquí, i a sa restauració dedicà molts d'afanys: una prova n'és el mur Nort del Palau de l'Almudaina, reconstruït per ell, imitant en l'obra anàlogues edificacions mig-evals que encara queden en peuencontrades que foren nostres germanes. Amb gran acert donà una nova disposició a l'esglèsia de La Reial, un temps a càrrec de monges del Císter i avui sots la cura de PP. dels Sagrats Cors.

Les patents condicions artístiques del plorat arquitecte no eren desconegudes dels forasters i estranys, com ho demostra el fet de que al concórrer ell a un Certàmen de *La Casa Española*, ubert hi ha pocs anys pel *Círculo de Bellas Artes* de Madrid, presentant com a model del domicili mallorquí el Palau del Marquès de Solle-rich, propi de l'aristòcrata i notable pintor D. Faust Morell i Bellet, i escriguent sobre tal edifici un detengut i seriós estudi, amb plans i fotografies, va mereixer del Tribunal calificador el primer dels dos se-

gons premis oferts, lloant amb estricta justícia el treball moltes persones enteses i antics Catedràtics del Sr. Reynés. Aquesta Memòria venia a constituir un capítol solt de la monumental obra tocant a arquitectura civil mallorquina que l'apreciat amic pensava redactar, i que hauria estada la capdal de sa vida i sa verdadera consagració com a artista de gros valer.

Però al mig de tot lo que enalteix ferm la personalitat de D. Guillem Reynés és son alt patriotisme, adquirint, junt amb un altre company no menys estimat, D. Josep Ramis d'Ayreflor i Sureda, el Museu de Raixa, a fi d'aturar per de prompte que son riquíssim i valiós cabal vage a mans de l'estranger, i assolir, mitjensant oportunes gestions dins un termini prudencial, que's quedi per a sempre en aquesta terra, conforme el desig i l'intenció de son fundador l'inoblidable Cardenal D. Antoni Despuig i Dameto, qui volgué que l'aplecitat servís d'instrucció, estudi i ensenyança als mallorquins; i creguent donar-li més garanties de permanència l'uní a la sort del vincle, no sospitant que al cap d'alguns anys hagués de venir l'abolició dels fideïcomisos i que, per consegüent, fos lliure el domini del Museu.

El Sr. Llabrés afegí, que si per desgràcia no obtenen resultat les gestions que's fan a fi de que'l Govern adquiresca per la nostra terra el Museu de que tractam, opina que trobariem aquí medis i recursos bastants, per subscripció popular i per lo que, de segur, contribuirien les Corporacions oficials i altres entitats, per que es guardi en Mallorca tan inestimable tresor; i l'afirma en son optimisme lo succeïta Santander, en que, no obstant ésser població un poc més petita que la nostra, se replegaren els diners necessaris per a la compra d'una biblioteca de propietat particular que estava en venda, i l'uniren a la Municipal, instal·lant després ambdues a un edifici just devora la d'En Menéndez i Pelayo, deixada per aquest gran patriota i eminent polígraf a sa ciutat nadiua.

Deplorà l'orador una perdua ben sen-

sible per Catalunya i fins i tot per Mallorca, que és la mort del notable jurisconsult de Barcelona D. Guillem M.ª de Brocà, el qual va preocupar-se durant sa darrera vinguda a la present illa, per la sort que porien córrer nostres institucions forals. El Sr. Brocà ens cedí el primer tom de la seua *Historia del Derecho de Cataluña, especialmente del Civil*, la qual és de tèmer no hage acabada, privant-nos així de tenir completa una obra importantíssima, fruit dels extensos coneixements de l'insigne jurista català en tals matèries.

Agraí el Sr. President al Comú de Benedictins de Montserrat l'obsequi que nos ha fet volguent canviar amb el nostre BOLLETÍ la seua nova publicació *Analecta Montserratensia*, de la que posseim el volum I. L'objecte d'ella és desenterrar els tresors artístics i literaris amagats, i refer l'Història de dit antic Monestir i de les altres grans Abadies que existeixen en les terres catalanes.

Finí el Sr. Llabrés el seu discurs manifestant que no som morts, ni som tan poca cosa com molts creuen; ens consideren bastant, per ventura més de lo que mereixem, en els principals centres científics d'Espanya i de l'estranger, lo que nos anima a continuar el camí que hem emprès i ens consola del buit que devegades ens fan els qui per patriotisme deuriem sostenir-nos i ajudar-nos.

Com per la defunció del Sr. Reynés quedava una vacant en la Junta de Govern, fonc unànimement nomenat per substituirlo el Molt Il·lustre Sr. D. Antoni Sanxo i Nebot, Canonge, persona erudita, il·lustrada i culta, del qual esperam decidida cooperació a les nostres tasques, i prudents i oportuns consells.

Se lletgí tot seguit una carta de l'apreciat amic D. Damià Vidal i Burdils exposant sos desitjos de que'l permetessem deixar el càrrec de Membre de dita Junta, per ses moltes feines i per residir llargues temporades a Felanig, veent-se sovint privat de concórrer a les reunions

d'ella. Admesa, amb disgust, la dimissió del Sr. Vidal, s'elegí, *nemine discrepante*, el jove i ja notable poeta i escriptor Don Juan Pons i Marquès, ben entusiasta de la llengua, costums i tradicions mallorquines, del que tenim la seguretat de que volentrosament ajudarà a quants treballs i iniciatives emprenga l'Associació.

Llavors se feu a sàber als congregats que la Junta Directiva havia nomenat per representar l'Arqueològica en la de Patronatge del Museu Diocesà, en lloc del difunt Sr. Reynés, el benvolgut company D. Rafel Isasi i Rausone, havent ja aprovat tal designació l'Il·lustríssim i Reverendíssim Sr. Bisbe.

Aprés usà de la paraula D. Josep Ramis d'Ayreflor expressant que tenia grossa complacència en satisfer son deute a la Societat, explicant-li, amb tota mena de detalls, lo succeït amb el Museu de Raixa. Digué que creia inútil retre compte de les primeres gestions, ja que, de segur, les coneixien els qui l'escoltaven; i seguidament tractà de la darrera Junta de la Comissió d'Acadèmics de l'Història, de Sant Ferran i de Belles Arts d'aquesta ciutat, i dels Arxivers i Arqueòlegs aquí residents, celebrada dia 15 de l'actual mes, en la que fonc resolt activar les gestions a fi de que l'Estat adquireasca per Mallorca el Museu, per lo que'ls Vocals de la Comissió adreçaren tots junts una carta al Ministre de Gràcia i Justícia nostre paísà l'Excel·lentíssim Sr. D. Alexandre Rosselló, pregant-li que fassi lo possible i interposi la seua decisiva i valiosa influència per a que en els pròxims Pressupots que se discutiran a les Corts del Regne se consigní una quantitat suficient per dita compra, autoritzant a ell i a son company el Ministre d'Hisenda per modificar, així com millor los sembli, la forma d'adquirir-lo que's proposa en la Memòria que per encàrrec del Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts s'envià a Madrid devers l'últim mes de Setembre, a la qual no han contestat encara ni's sab si s'ha admès o no la proposta. Afegí que també en el mateix sen-

tit se remeteren lletres als Senadors i Diputats per Mallorca. L'ofici a D. Alexandre Rosselló el varen subscriure els concurrents a la més amunt esmentada Junta, i les altres cartes sols l'Exc.^{ssim} Sr. D. Jeroni Rius com a President de la Comissió d'Acadèmics, D. Benet Pons com el qui redactà la Memòria i D. Josep Ramis d'Ayreflor com a Secretari de tal Comissió. Seguint aquest en la paraula feu avinent que hem de tenir ben pensat quin camí ens convé prendre en el cas d'una negativa del Govern, i quins han d'èsser els esforços de Mallorca per a que quedi en ella tan notable col·lecció d'estatuària com la que integra el Museu de Raixa. Assegurà l'orador, per la seua part, que solament se considera com a depositari i custodi del referit tresor; puis al comprar-lo ell ensems amb el plorat Sr. Reynés fou perque tot d'una no passàs endavant sa venda i per donar un termini a fi de que Corporacions i particulars del país fessin lo que ambdos creien superior a llurs forces, ço ès, cedir-lo al poble mallorquí.

A continuació fou decidit, ascedint als desitjos de D. Jaume Ll. Garau, que l'Arqueològica, que té personalitat propia, se dirigisca al repetit Ministre Sr. Rosselló manifestant-li que feim nostre i estam conformes amb l'ofici dels Acadèmics, de que hem tractat més amunt.

L'infrascrit Secretari digué llavors que ja que per prescripció reglamentària, encara que amb la diferència d'un petit a un gegant, ocupa el càrrec de cap de l'Arxiu Històric de Mallorca que tingué per espai de mig sigle D. Josep M.ª Quadra-do i Nieto, es considera obligat, abans que ningú, a cridar l'atenció de la Junta General, sobre que l'Arqueològica Luliana sia la primera entre les Corporacions locals en adherir-se al pensament exposat en un diari de Madrid i en els de Palma, de commemorar el Centenari de la naixença de l'insigne escriptor i polígraf. Tals indicacions quedaren aprovades per aclamació, després de sentides i entusiastes

paraules del Sr. President, resolguent-se deixar a arbitri de la Directiva la forma i manera amb que contribuiguem a la realització de l'idea.

Finalment fou acordat, a proposta del Sr. Llabrés, que consti en acta un vot de gràcies pel lloable procedir del difunt Don Guillem Reynés (e. p. d.) i de D. Josep Ramis d'Ayreflor respecte del Museu de Raixa, puis a llur desinteressada actuació se deurà tal volta, i Deu fassi que sia així, que poguem gaudir en la present illa de tan inapreciable aplec; i si bé no estarà instal·lat en el lloc i en la forma que volia el Cardenal Despuig, quedaran complerts sos anhels i dalers, de que lo que recullí en Itàlia servís per fomentar els estudis artístics i el bon gust en Mallorca:

P. A. SANXO.

En Guillem Mesquida

Pintor mallorquí

Conferència donada en el Museu Diocesà de Mallorca per D. Vicens Furió, al dia 23 de Janer de l'any corrent, essent la primera del tercer cicle, organitzat pel Patronat del dit Museu.

Senyores y senyors:

Des de un dia que vaig veure en lletres de mol·lo, que el pintor mallorquí Guillem Mesquida, havia viscut els derrers anys de la seua existencia, i entregada l'ànima a Deu, a una casa de la qual era propietari, en el carrer dels Angels d'aquesta Ciutat, sempre que els meus quefers o la casualitat m'han fet passar per dit carrer, no he pogut manco de recordar aquell fet, apoderant-se de mi, al meteix temps, una gran curiositat, de conèixer quina casa era aquella, on En Mesquida havia concebudes i pintades les seues obres derreres.

Ignorant de si hi podia haver algú qui en tengués coneixement, vaig creure que lo més pràctic per satisfer la meua curiositat, que s'era convertida en verdadera preocupació, seria procurar-me algun paper vell, en el qual restàs escrit aquest detall de la vida del pintor.

Tal com ho vaig pensar ho vaig fer, tenint

la sort tot d'una de trobar un document, gràcies a facilitats que'm donaren bons amics, el qual no'm deixà dubte, que la casa on va acucar els ulls per a sempre tant gloriós fill de Mallorca, era allà on fan cantó los carrers dels *Angels* i de l'*Ecce-Homo*.

Aquell paper per mi tant interesant, es un establiment fet p'el fill d'En Mesquida, dia 4 d'Agost de l'any 1772, a una germana seua, a presencia de l'escrivà D. Joan Bestard, de la Curia de la Baronia del Comte d'Ampuries. La part d'aquell document que deixà satisfeta la meua curiositat diu així.

«Don Francisco Mesquida Presbitero, hijo de Don Guillermo y de Doña Isabel Massoni consortes ya difuntos, dió estableció y traspasó a favor de Doña Teresa Mesquida su hermana; viuda de Don Juan Bravo, Sargento Mayor que fué de la Ciudad de Alcudia de este Reino, naturales los dos de la Republica de Venecia y moradores de la presente Ciudad y de los suyos perpetuamente, tres casas que consisten en tres botigas con sus entresuelos a cada una de ellas y un corral todo contiguo, sitas dentro la presente Ciudad en la parroquia de San Faime, todas las cuales tienen su portal en el callejón llamado del Ecce-Homo junto al Plá del Carmen, y la última tiene otro portal en la calle de los Angeles. Lindan con dicho callejón, con calle dicha de los Angeles, con casas mayores de las mismas pertenencias a dicho establecedor remanentes etc.»

Tot satisfet amb el document que havia conseguit i cregut de tenir amb ell lo manco un petit tresor, al cap de poc temps, un dia l'ànima me va caure als peus, quant vaig sebre que altres persones abans que jo, ja tenien noticia de quina casa era la que havia pertenescuda an En Mesquida, i fins i tot l'havien vesitada. Aquelles persones que varen patir de la mateixa curiositat meua, foren el bibliòfil D. Estanislau Aguiló i l'antiquari D. Jaume Planes, desgraciadament morts tots dos fa pocs anys, que en Gloria sien. Entre els treballs que donà en vida a l'estampa D. Estanislau, no n'hi ha cap que fassa referencia an En Mesquida, i entre els documents i manuscrits que deixà inedita a la seua mort, el bibliòfil D. Pere Sampol qui n'está encarregat, sols hi va trobar les mandes pies que va ordenà D.ª Teresa Mesquida filla del pintor i viuda d'aquell sargent major d'Alcudia, dia 20 d'Abril de l'any 1794, davant el notari D. Sebastià Oliver, de les quals m'ha donada copia el

Sr. Sampol i que m'han aclarit un punt que veurem ara meteix.

Se dona el cas que aquelles botigues que cita aquell establiment fet p'el fill d'En Mesquida, existeixen encara avui, passats ben prop de docents anys, tal com estàn descrites, essent lo seu propietari, lo mateix que del demés de la finca, D. Joaquim Vives qui l'heretà dels seus pares. Com va anar l'herencia d'En Mesquida a la familia Vives, ho expliquen les sigüents paraules de les mandes pies de D.ª Teresa Mesquida: *«Primerament elegeich en Marmassors y de las mias obras pias executors a doña Joachina Bravo y Mesquida me filla, a D. Joachim Vives son marit, etc.* Aquella casa a l'actualitat té l'entrada del pis principal a la part de la Rambla, però se comprèn que a principis del sigle XVIII hi entrassen p'el carrer dels Angels, tota vegada que per aquell passeig un temps hi passava la Riera. A propòsit d'això diu D. Josep Maria Quadrado a l'obra *Islas Baleares: Tiempo después de desviado el cauce, aun evitaba el caserio, sobre todo el principal, presentar de frente zaguan y fachada a las emanaciones y peligros del inolvidable huésped*; se refereix a les varies torrentades grosses de la Riera que feren tant de mal. Falta-me encara posar en clar quin portal era aquell per on entraven a can Mesquida, vaig suplicar an el Sr. Vives que mirás si a l'interior de la casa a la part del carrer dels Angels, hi havia restes d'algún que pogués esser el que jo cercava. Aquell senyor ho mirá amb tant d'interés, que prest l'hagué trobat, i es un que n'hi ha condemnat que té el número 8 an aquell carrer, que fa pocs anys era l'entrada a una botiga, la qual va fer desaparèixer el seu propietari, no quedant-li dubte mentres feyen l'obra, que aquell lloc, de parets de tapia i llenyams vells, antes d'esser botiga, era l'entrada antiga del pis principal.

A una altra part que no fos Mallorca faria estona que a la casa que fou d'En Mesquida, hi hauria una làpida amb una inscripció, la qual diria que allà hi havia viscut una gloria de la terra. Els mallorquins no ho hem fet, però encara hi som a temps. Més abans convé que vejem si era mereixedor el pintor Mesquida d'aquest homenatge, i si ho era dediquem-li una senzilla pedra que perpetúu el seu nom, i sia testimoni al meteix temps de l'admiració que sentim per ell.

A Mallorca hi ha que confessar que el coneixen poc; no es que no hajan escrit molt

d'ell, però les obres que en parlen son rares i no's troben fàcilment.

L'any 1800 D. Joan Agusti Ceán Bermudez, escriptor espanyol molt competent en matèria d'art, íntim amic i paísà d'En Jovellanos, escrigué el *Diccionario histórico de los más ilustres profesores de las Bellas Artes en España*, que publicà la Real Academia de San Fernando, a on a la pàgina 140 del tom tercer, figura En Mesquida.

L'any 1895 el comte de la Viñaza de la Real Academia de l'Historia, publicà l'obra titulada *Adiciones al diccionario de los más ilustres profesores de las Bellas Artes en España de don Juan Ceán Bermudez*, figurant-hi també En Mesquida amb algunes altres notícies que no donava el primer. Se pot veure a la pàgina 48 del tom tercer.

Els historiadors mallorquins no varen voler ésser manco que els de fora, rompent el foc l'any 1839, D. Antoni Furió i Sastre, publicant el *Diccionario histórico de los ilustres profesores de las Bellas Artes en Mallorca*; i naturalment hi ha En Mesquida.

L'any 1846 el diari *El Propagador Balear* en el número 6, publicà una biografia d'aquell pintor mallorquí, escrita de D. Josep M.ª Bover.

Aquest meteix senyor donà a llum l'any 1847, en col·laboració amb D. Ramón Medel, l'obra en dos toms que té per títol *Varones ilustres de Mallorca*, un aplec de biografies de mallorquins qui s'eren distingits en tots els rams del sebre. Entre molts d'altres qui fan la retxa amunt, s'hi troba En Mesquida. Y la *Revista Balear de Literatura, Ciencias y Artes*, l'any 1872, en el número primer, insertà una biografia seua de la qual era autor D. Joan O'Neill, la qual biografia he sabut després, havia aparescuda l'any 1861 a pàgina 65 de l'*Almanaque Balear*, sortit de l'impremta d'en Joan Colomar.

Ademés, totes les enciclopèdies, segons l'importància d'elles, duen en més o manco extensió la biografia del pintor Guillem Mesquida, i fins i tot tractant-lo millor o pitjor. N'hi ha una que casi el posa a la categoria de copista. Més envant ho veurem.

Alguns dels escriptors que he' anomenats, diuen que biografiaren el nostre pintor dos italians, En Joan-Pere Bellori a la vida de Carlos Maratta, i el frare carmelita Pelegri-Antoni Orlandi a l'Abecedari Pictòric. També he vistes unes notes manuscrites que diuen que d'En

Mesquida i de les seues obres en parlen el Diccionari de pintors celebres de Guarienti, imprès a Venècia, i l'obra *Pintures Venecianes* de Borghini.

D'aquests italians res he vist: he cercades les seues obres a algunes biblioteques d'aquí i de fora d'aquí, i no les he pogudes trobar. Però dels escriptors nostros tot ho he consultat.

D. Antoni Furió es un dels qui més extensament escrigué la seua vida, acompanyant-la de còpies de documents i de manuscrits de la pròpia mà d'En Mesquida, que es conserven encara. El desig de veure els originals, i de sebre més notícies que les que havien publicades, va fer que després d'orientar-me, me dirigís cap dret a les biblioteques dels senyors Marqués de Campo-Franco, i del Comte d'Ayamans, els quals me permeteren consultar i copiar tot lo que m'interessava existent a les seues importants biblioteques.

A la primera hi vaig trobar el manuscrit inèdit del segon tom de l'obra *Glorias de Mallorca* de D. Bonaventura Serra, amic i deixeble d'En Mesquida; i a l'altre, un tom de manuscrits aplegats p'el meteix escriptor, amb tots els documents originals que donà a llum En Furió; i alguns altres que no coneixia.

Y ara ben documentat puc començar a dir qui era i que va fer en aquest mon, el pintor mallorquí En Guillem Mesquida.

Nasqué a Ciutat, no se sab casa ni carrer, dia 3 d'Abril de l'any 1675. Sos pares foren Francesc Mesquida i Margarida Munar, l'un mercader d'ofici, l'altra per afició o professió feia uns brodats molt primorosos i molt artístics. El batejaren al cap de dos dies de nat, a la parroquia de Sant Miquel, i rebé del Arquebisbe D. Bernat Cotoner, el sagrament de la confirmació dia 20 d'Abril de l'any següent. Pareix que éssent atlot va tenir vocació per la carrera esglesiàstica; així es que a set anys, dia 12 de Març de l'any 1682, el meteix Arquebisbe li donà primera tonsura. Res més se sab d'ell fins que a devuit anys s'embarcà cap a Roma per estudiar la pintura. Això succeïa l'any 1693.

Ignoram per lo tant quant va emprendre els estudis de pintor, i fins i tot quins mestres foren els seus a Mallorca. He pensat si podia haver rebudes lliçons del pintor Miquel Danús, qui, l'any 1691, era tornat de Roma d'estudiar la pintura, precisament dos anys abans d'anar-s'en-hi En Mesquida; i un i altre varen tenir per mestre un dels més notables pintors italians

d'aquella época, En Carlos Maratta; però això no passa d'esser una conjectura, perquè res he pogut posar en net de lo que va fer En Mesquida durant els anys que mitjançaren entre els set, que sabem que rebé primera tonsura, i els devuit que sortí de Mallorca per fer-se pintor.

Com he dit, i així està escrit per ell, l'any 1693 s'en anà a Roma, on hi va estar un poc més de quatre anys. L'any 1698, en el mes d'Abril, partí cap a Venècia, deixant aquesta ciutat dia 12 de Maig del 1700 que va transladar-se a Bolonya per estudiar les obres d'Anibal Carracci. Al cap de tres anys tornà a Venècia des de on vengué a Mallorca l'any 1710, però al Novembre de 1711 tornava esser a Venècia, on hi va romandre per espai d'uns quinze anys. De Venècia s'en va anar a Baviera i d'aquí a Colonia, visquent hi catorze anys, regressant finalment a Mallorca dia 7 d'Octubre de l'any 1739. Total que de la seua vida de pintor, passà sols uns vuit anys a la terra on nasqué, i tots els demés entre Italia i Alemanya.

Durant la seua estada a Roma, va estudiar amb tanta de fe i amb tant de profit, que el seu mestre En Maratta, en varies ocasions li permeté que li ajudàs en els treballs que tenia encarregats, i així era que quadros que En Mesquida havia pintats de la primera a la darrera pinzellada, aquell mestre los feia passar com originals seus, manifestant, sempre que convenia, que el mallorquí, que així l'anomenava, pintava tant be com ell, i que era un dels millors pintors que es trobaven a Italia.

A Roma, pintà cinquanta-vuit quadros, de tota casta, i també algunes copies. Entre diferents retratos que va fer, n'hi havia un del Papa.

Recort ara que a Ciutat tenim un quadro original d'En Carlos Maratta fet a 1656, quant tenia vint i-sis anys. Per cert que he llegit que al cap de poc temps d'haver-lo enviat, va escriure demanant si volien remetre-le-hi, i n'enviaria un altre d'igual i ademés cent escuts. A Santa Eularia que es allà on el posseïxen i se pot veure, no'l varen escoltar. Se diu que dit quadro, que representa la Mare de Deu del Confalò, es un dels millors que pintà l'artista italià. Llástima que a la capella on està, a penes hi ha llum, i per lo tant no es pot apreciar el seu mèrit artístic. Podria esser molt bé que aquella pintura hagués influït en que En Mesquida escullís per mestre a Roma el dit pintor.

De Roma, com ja he manifestat, va partir cap a Venècia on arribà a 20 d'Abril de 1698.

Entre les obres fetes an aquella ciutat s'esdevé que hi ha el retrato de D. Nicolau Dameto, senyor mallorquí qui casualment s'hi trobava. També en pintà un del cardenal Barbarigo, i un de l'Elector de Colonia. Y ademés d'altres feines d'importancia, decorà una cambra a l'honorable senyor Antoni Grimani, que li pagà per ella docents ducats.

Com feia ja uns sis anys que faltava de Mallorca, la seua familia el devia enyorar, quant D. Gaspar de Puigdorfilà retgidor perpetu de la Ciutat li escrigué, tractant de convèncer-lo de que tornàs a la seua terra. An això fa referencia una carta d'En Mesquida an el seu germà Joan-Antoni, que vaig trobar dins un tom de manuscrits que recullí D. Bonaventura Serra i existeix a la biblioteca del senyor Comte de Ayamans. Per curiosa tenc copiada dita carta escrita en mallorquí, desde Roma. N'he vista un'altra de carta seua escrita a Mallorca als seus derrers anys i està en castellà. Diu així la carta de Roma:

«Mon germa al Sr. D. Nicholau Dameto vos entregerà la present gio no tenc nove negune que avisarvos, sols que le mostre de les perles sees perduda e Roma quant lo Sr. Canonge Peñe a uberte le chacie per treure les sobresades y aci me torne-reu anviar le mostre y enviareu les cartes al senyor Daniel Fachob Francia e Liorne che el gia te le orde de enviarme les cartes, vos prec no enviarme mes nengune chosa che les sobresades y lo bescuit, me ha chostat de port de Rome e Venecia vint reials de vint y aci quant me ulies enviar algune chosa envieu tebac de pols, che esi chosta e vint y quatre reials la liure y es liure de onze unses de Meliorcha.

Me esqueras al Sor Bouera que li vui enviar un quadro de devosió el qual te enviaré dintre de un mes y aci podras retenir la chosa fins tengas altre charta mia, ab que rebras algunes frolarias de est pais.

gio no tinc novedat de que avisarte già lo Sr. D. Nicholau vos dirà al meu estat.

Lo Sr. D. Gaspar de Puigdorfilà mea escrit que venga a Mallorca, crec que serà estat de orde vostre, gio li estim el bon efecte, pero gio fins ara no em trop en estat de partir de Venecia perquè vui que cuant aniré a España vui anar en modo que no eure de menester denegu, que grasi a nostron Sr. gia fins are me aveu agindat ab algune chose pero de qui avant no tinc de menester negune gose de chasa mia, no dic mes, del dit Sr. sebreu tote la meue vida.

e me Mare que li beso le ma y rebrá el meu retrato encare que mal fet perque son quasi dos ains que es fet pero em semble molt, veurem també meteix un quene fet al Sr. Dameto que es un poc milor ect ect». Du la data de 5 de Juriol de 1700.

De Venecia s'en va anar a Bolonya on pintà seixanta dues obres amb un any i mig, des de dia 25 de Maig de 1700, fins al 15 de Janer de 1702, partint altra vegada de cap a Venecia, fent-hi una estada tant llarga, que encara s'hi trobava p'el mes d'Agost de 1709.

Durant les dues temporades que passà a Venecia, a les llistes dels quadros pintats n'hi figuren uns trecents-vint, entre ells un retrato de l'Electeur de Baviera, i una tela representant Agar i Ismael, que regalà an el seu metge. Aquest present fa pensar si podia haver estat malalt, i agraït dels serveis de dit senyor, l'obsequià amb aquell quadro.

A Venecia, además de dedicar-se a tots els generos de pintura: retratos, quadros de flors i d'animals, paisatges, motius bíblics mitològics i religiosos, batalles en fi de tot, feines que li valgueren un bon munt de ducats, se dedicà a una casta de treballs que'l seu preu el contava per lires. En aquella època además de fumar, hi havia la costum entre els homos, de prendre tabac de pols p'el nas, que el duien dins unes capsetes d'ivori o de conxa, amb les tapes pintades. Avui les que no se son perdudes se troben a museus o en mans d'antiquaris, perque aquelles tapes solien esser pintades per bons pintors, i n'hi ha que son vertaderes obres d'art. En Mesquida, que per la feinada que feia se coneix que no tenia vessa, comensà a pintar tabaques o capsetes de rapè, i quant va estar cansat o s'acabà la vena, n'havia pintades unes quatre-centes, que li produiren 10430 lires. El preu de cada capseta acostumava esser de quaranta a vuitanta lires, i els motius que hi pintava eren capritxos o algun retrato.

Després d'haver estat ausent de la seua terra uns deset anys, prengué la determinació de tornar a Mallorca, on hi va passar casi tot l'any 1710 i part del 11. Aquí no va romandre mans fentes, sino que amb la meteixa febre que va pintar quadros a Italia, seguí pintant-ne a Mallorca. Els senyors nobles de Ciutat se disputaven les seues obres, que no tant sols li pagaven a bon preu, sino que además encara li feien magnífics presents. Entre aquets hi figuren una espasa de plata daurada de D. Nicolau Co-

toner, un tros de roba de drap vermell per un vestit, i una camisola de vellut de D. Antoni Ferrandell; el senyor Tresorer Puigdorfila cavaller de Malta, un anell amb una turquesa i sis diamants; D.ª Beatriu Ferrandell, un relliquiari d'or amb diamants; i molts d'altres. A Mallorca al temps que hi va estar, pintà cinquanta-vuit quadros, d'ells sis retratos, dos dels quals se poden veure encara, el de D. Gabriel de Berga a Son Berga d'Establiments, i el de D. Nicolau Olesa a ca el seu descendent D. Jaume. Els altres quatre pot esser que existesquen, però no'n sé notícies.

Per donar una idea de lo que cobrava En Mesquida dels seus treballs, diré que d'un retrato i un quadret petit amb una Mare de Deu que pintà a D. Antoni Ferrandell, li pagaren setanta ducats, i de tres quadros religiosos per D. Joan Sureda, un li valgué cent vuitanta ducats, i els altres dos a cent seixanta cada un. A les Eglèsies de Santa Eulalia i de la Concepció hi ha quadros d'aquesta época.

Dia 11 de Novembre de 1711 En Mesquida tornava esser a Venecia, i aquesta vegada hi arrelà de tal manera, que si no fos estat per un càrrec molt important que li daren, encara hi seria. Així meteix hi va estar ben prop de quinze anys, prenint estat de matrimoni durant aquest temps.

Per forsa havia de valer i estar ben considerat, quant la senyora D.ª Isabel Massoni, noble de naixament p'els quatre costats, com si diguessem de les nou cases, el va voler per marit.

A pesar del bon partit que havia fet casant-se amb una senyora noble i rica, continuà pintant amb el meteix entusiasme d'abans, fent art i ducats a voler.

Respecte de la riquesa de la senyora Massoni, no fa massa temps que vaig sentir a dir que uns hereus d'ella, deixaren d'anar a recullir els bens que tenien a Venecia, per esser molt exposat en aquell temps un viatge d'aquella naturalesa.

En Mesquida, a més de dedicar-se a tots els generos de pintura, tenia una habilitat especial per imitar i copiar els bons mestres antics. Tant era així, que copies o imitacions fetes seues, es confonien amb els originals. Un quadro representant un *cupidillo* que tenia l'Electeur de Colonia a la seua galeria de pintures, el consideraven de Corregio, i era d'el nostro paísà. I una vegada discutien alguns intel·ligents i pintors contemplant una Mare de Deu, convenguent tots

que era obra d'En Maratta, i l'Electeur qui estava present en companyia d'En Mesquida, sabia ben cert que era del pintor mallorquí per que la hi havia vista pintar.

Aquesta habilitat d'imitador la hi veim explotar durant els quinze anys que va romandre a Venecia, lo meteix que explotà també el pintar miniatures a les tapes de les capsetes de rapè. A les llistes d'obres fetes a Roma i a Venecia els primers anys, son ben contades les copies que hi ha, no passen de mitja dotzena; en canvi, a les que corresponen an aquets quinze anys, n'hi ha unes setanta, la major part de Rubens, totes fetes per encàrrec. Ademés d'aquestes copies va pintà docentes-setanta obres originals, una més una manco. Entre aquestes hi ha cinquanta retratos de personatges venecians, i la major part de les altres son quadros relligiosos, alguns per l'església de Sant Marc.

Una enciclopedia molt important que se publica actualment, no ha interpretat be aquest do d'imitar que tenia En Mesquida, així es que diu lo siguent:

Las alabanzas de que fueron objeto las obras de Mesquida, tanto por parte de Ceán Bermudez como de Furió, y en nuestros días por el conde de la Viñaza en sus «Adiciones», no corresponden bajo ningún concepto con el juicio que merecen después del examen de las pinturas que aun se conservan en Palma, o que proceden de las colecciones Ferrandell, Andreu, Marqués de Vivot y de Ariany y Villalonga. Así mismo ningún rastro de lo que produjera Mesquida se halla visitando las colecciones de Alemania, y en ninguna parte se menciona que fuera maestro de la famosa pintora Rosalba Carriera. Solo Bellori biógrafo de Maratta y el autor del Abecedario pictórico, tributaron elogios al pintor mallorquín. El catálogo de sus obras muchas de las cuales son meras copias comprende varios centenares de cuadros.

No tenc intenció de molestar l'autor de l'anterior judici crític, però sí tenc de començar confesant que no entenc alló de *las pinturas que aun se conservan en Palma, o que proceden de las colecciones Ferrandell, Andreu, ect.* com si aquests senyors no fossen de Palma, i no puc manco de creure, que en enterar-se de qui era En Mesquida per lo que s'havia escrit d'ell, va fer lletgir de monja, com deim quant un ha lletgit demunt demunt. *El catálogo de sus obras* de que fa menció, son les llistes escrites de la mà d'En Mesquida, de tots els quadros que pintà desde que sortí de Mallorca fins que s'en va

anar de Venecia la darrera vegada. Aquelles llistes on hi falta tot lo que pintà els vint derrers anys de la seua vida, les publicà D. Antoni Furió i el comte de la Viñaza, les quals obres tenia que veure per forsa aquell col·laborador de l'Enciclopedia.

Encara que convençut de que no era certa la afirmació de que moltes de les seues obres *son meras copias*, així meteix vaig voler tenir-ne una absoluta seguretat, vaig voler-ho tocar amb les mans. Després de comptar el quadros originals i les copies que figuren en dites llistes, els primers en sumaren setcents-quaranta-vuit i vuitanta una les segones. A mi me pareix que si una novena part de lo que pintà durant el temps que he dit, varen esser copies, no son tantes com vol suposar aquell escriptor. Y aquelles copies ja sabem quant, a on, i per que les pintà.

Y en quant a la famosa pintora veneciana Rosalba Carriera, si va esser deixebla o no d'En Mesquida, diu l'Enciclopedia que *en ninguna parte se menciona*. Tampoc estic conforme amb aquesta altra afirmació. El esser aquell pintor mallorquí un homo ordenat i curiós en les seues coses, va fer que deixàs escrites aquelles interminables llistes de quadros pintats per ell, a més d'altres manuscrits interessants, p'els quals coneixem la seua vida tant fil per randa. Però no hauria bastat que En Mesquida fos ordenat i curiós, si després no hi hagués hagut un'altra persona d'aqueixes meteixes condicions que recullís i guardàs aquells documents, i que gracies a ell i a altres qui després l'imitaren, encara es pòden contemplar avui. Aquesta segona persona va esser l'escriptor D. Bonaventura Serra, que ja he citat, amic i deixeble d'En Mesquida, que si en alguna ocasió pot esser molt discutit, en aquesta, crec que es mereixedor de tota confiança. En el segon tom de *Glorias de Mallorca* que's conserva manuscrit dins la biblioteca del senyor Marqués de Campo-Franco, diu aquell escriptor. *Mesquida tuvo una discipula eminentissima pintora, llamada la Rosalba Carriera que si es que aun viva tendrá más de setenta años.* El segon tom de *Glorias de Mallorca* va esser escrit l'any 1751, quatre anys després de mort En Mesquida; aquest pintor i aquella pintora varen néixer l'any 1675, ella visqué deu anys més que ell.

En Ceán Bermudez en el *Diccionario de los más ilustres profesores de las Bellas Artes* diu lo siguent, referint-se an En Mesquida: *Dirigió con*

Sebastián Conea a la célebre Rosalba Salvioni que dió con los pinceles tanto lustre a su sexo. Al final de la biografía diu: De las hijas que dejó vive doña Josefa (aquest nom está equivocat, segurament voldria escriure Teresa) en aquella ciudad (Palma) quien ha hecho esta exposición. Les paraules d'aquesta filla d'En Mesquida me pareix que son mereixedores d'esser cregudes. En Bover a l'obra Varones Ilustres de Mallorca, escriu sobre lo meteix: entre los más sobresalientes, (se refereix a deixebles) que adiestró su pincel hallamos a Rosalba Salvioni Carriera que recibió en Venecia tan provechosas lecciones. Esta discípula de Apeles elevó la pintura a tan alto grado de perfección que los buriles de más nombradía trasladaron a la estampa las obras de su pincel; y las cartas de tan distinguida profesora impresas entre las de otros famosos pintores afirman a cada momento que todo cuanto sabia lo debía a su maestro Mesquida.

Després de lo que he copiat, me sembla una lleugeresa estampar allò de que *en ninguna parte se menciona*, afirmació que se podia ben excusar de posar-la-hi aquell enciclopedista.

Un detall que prova que aquells dos artistes se coneixian, es que En Mesquida pintà una Santa Magdalena, copia de Guido Reni, per la Rosalba Carriera. Dita obra es pot veure anotada a les llistes de les obres pintades a Venecia desde l'any 1711 endevant.

No puc negar que se m'havia entrevesat allò de les *meras copias*, i que considerant un dever meu, ja que tenia entre mans aquest treball, sortir en defensa d'aquell pintor mallorquí, hi he posat tot lo possible de la meua part, per borrar l'idea de que no passava d'esser un copista, quant era un homo d'una inventiva no molt corrent.

Y ara podem seguir enterant-nos de la seua vida.

(Continuará).

NOTICIAS HISTÓRICAS DE LAS CALLES DE PALMA

Nuestra ciudad va perdiendo rápidamente el típico aspecto de la ciudad medioeval. Las nuevas alineaciones de fachadas, rectifican y amplian las estrechas y umbrías callejas; los propietarios en su afán de mayores rendimientos aumentan los pisos de sus propiedades y la que fué antes mansión solariega, transfórmase en casa de pisos. Todo lo antiguo tiende a desaparecer y a transformarse, a lo cual contri-

buyen, no poco, los maestros de obras, pugnando siempre por dar a los portales un tipo uniforme de portal cuadrado o escazano. Las antiguas y artísticas ventanas labradas, se transforman en balconillos de mezquinas persianas. Los antepechos góticos de gracioso estilo, son aserrados para sustituirlos por franjas rectangulares sin adorno en lo que fueron antes graciosos entresuelos (*Estudis*), los patios hermosos, típicos de Palma, pintorescos y aireados, son sustituidos por incómodas y oscuras escaleras; los graciosos porches de columnas o góticas ventanas, con airosos aleros, son reemplazados por desnudas y miserables cornisas; no librándose de esta invasión ni la casa solariega, ni el mismo palacio; por todos pasa el rasero común, la mediocridad o el mal gusto.

Las impresiones artísticas que consignó en su *Viage artístico* Mr. Laurens, llegará a ser con el tiempo un relicario para los románticos, amigos de la vieja Palma. Quedan todavía por fortuna y consuelo, algunos monumentos de las viejas ciudades; porque la antigua Palma se extingue rápidamente, y ha llegado pues el momento de hacer un rápido esbozo de sus históricas calles, fijando la atención principalmente en los vestigios monumentales que aun se conservan, antes de que desaparezcan por completo.

1.º—Calle del Port Fangos, hoy del Cerdo (!)

La calle del Cerdo es un callejón sin salida, situado en la parroquia de S. Nicolás. Tiene su entrada en esta calle y torciendo hacia la izquierda debió desembocar por detrás de la casa de Puigdorfila. Actualmente se la denomina a juzgar por el rótulo en marmol *calle del Cerdo*; pero este nombre es una denominación impropia y corrompida. Su verdadero y antiguo nombre, debía ser *calle del Puerto fangoso*. La terminación *to* se ha convertido en *ch*; y por más que el adjetivo *fangos* (fangoso) mejor se aviene a la idea de puerto que a la de cerdo.

Tales alteraciones son frecuentes en los pueblos, singularmente en el nuestro, así recordamos en este momento que se denomina Antonia a la campana de la Catedral, en recuerdo del obispo que la mandó fundir se llamó *Antoni*, como es de ver en antiguos documentos; así vemos llamar *Portals* a las canteras de piedra que se llamaron *port-alt*; así el *Rafal baix* se convierte en *Rafalbeix* y así también los de Menorca llaman Toro y monte Toro al antiguo *Turó*.

La denominación de port fangos, está tomada de una escritura de venta del año 1448, otorgada ante el notario Juan Falcó, de la casa en donde está ahora la tienda llamada la Cartuja, situada entre dicha calle y la de los Mariners hoy de Pelaires.

Una observación cabe hacer antes de terminar este artículo y es que el bautizo de esta calle con el nombre de Port Fangós vecina de la de Marineros tiene un bautizo de antiquísima fecha, haciendo verosímil y reforzando la hipótesis que dá D. Pedro de Alcántara Peña, que supone, que en tiempos antiquísimos hubo un antiguo barrio de pescadores emplazado a la sombra del antiguo castillo romano, de la Almudaina, entre la Plaza del Rosario, S. Nicolás y las Miñonas. (1)

GABRIEL LLABRÉS.

Templo parroquial de Petra

Capillas

PARTE DERECHA

(CONTINUACIÓN)

1.ª—Del S. Corazón de Jesús

Esta capilla estuvo dedicada a raíz de su construcción a la Asunción de la Virgen y por mucho tiempo no hubo más retablo en ella que el sarcófago que custodiaba la figura yacente de la mentada advocación. En el siglo pasado se construyó el actual retablo con la dedicación al Sagrado Corazón de Jesús. La imagen que hoy se adora es obra del escultor don Guillermo Galmés, la que fué bendecida en Octubre del año 1881, por el M. I. señor D. Tomás Rullán, Provisor y Vicario General de esta Diócesis, y apadrinada por los nobles señores D. Fausto Gual de Torrella y su señora esposa, naturales de Palma y terratenientes de esta villa. Como remate del cuadro hay la imagen en tela de San Luis Gonzaga, y en una de las paredes laterales un cuadro de grandes dimensiones que representa la glorificación de San Miguel de los Santos.

(1) Pedro de A. Peña. Antiguos recintos fortificados de la ciudad de Palma. Año 1888. p. 34 Bol. de la Arqueológica.

Respecto a esta capilla solo hemos encontrado que los Jurados de la villa cedieron diez libras en 25 de Febrero de 1598 para costear *una pastera a la figura de l'Asumpta*.

2.ª—De Santa Ana

El retablo de esta capilla, antiguo y de gran mérito artístico según los técnicos, perteneció a una de las capillas de la Iglesia vieja, y él sirve de tipo o acusa elocuentemente la configuración de aquellas. Hasta el año 1872 hubo una viga travesaño que servía en otros tiempos para sostener una cortina que cubría dicho retablo, pero desapareció en dicho año por blanquearse, en mal hora, dicha capilla.

Según se desprende del libro de Visitas episcopales, estuvo consagrada algún tiempo a la Inmaculada Concepción. Obran en el retablo relieves y policromados del Nacimiento de la Virgen, de la Aparición del Angel a San Joaquín y Santa Ana; la Presentación del Niño Dios al templo, la Coronación de María Santísima y dos inscripciones latinas del tenor siguiente: «Adfuit, O Conjux, claro dimissus olimpo nuntius et sobolem verbis promissit apertis.» = «Mortali similis Deus hic mortalis et ipse sistitur aras cœli qui præsidet aris.» = También se ven las imágenes de S. Gil, S. Agustín con el niño de la Concha y un Santo Pontífice celebrando Misa.

3.ª—De la Purísima

El retablo de esta capilla, netamente gótico, es obra del citado escultor Galmés. Bendijolo el Párroco D. Juan Coll el 8 Diciembre de 1904, siendo apadrinado por D. Miguel y D.ª Jerónima Ramis y Oliver, hermanos del piadoso donante, M. I. Sr. D. Antonio Ramis, Canónigo de Orihuela y naturales todos de esta villa.

La figura de la Inmaculada, costeadada por la Asociación de Hijas de María y la Obrería, fué bendecida el 8 Diciembre de

1913 por el mismo Párroco, siendo padrinos los jóvenes D. Pedro José Rullán y Ribot y D.ª Francisca Coll. Las figuras de San Francisco de Asís y de San Antonio de Padua, obsequio del Canónigo Ramis, son obra del mismo escultor.

4.ª—Del Rosario y Sagrario

Consta de dos cuerpos; en el primero hay únicamente el Confesonario del Párroco debido al actual Rector, construido en 1905, sustituyendo al anterior que costó en 1735 el entonces Párroco de ésta, Dr. Juan Bta. Gili, como lo atestigua el escudo de armas que lleva grabado, igual al que campea sobre la losa de su sepulcro. Frente a dicho confesonario y colgado de la pared, hay un cuadro de San Vicente Ferrer que según datos encontrados fué bendecido en 25 de Noviembre de 1677 y costó la cantidad de 29 libras mallorquinas.

Forman el segundo cuerpo, el altar central y dos capillitas por lado. El retablo de Ntra. Sra. del Roser fué construido por Bartolomé Ribas, y la figura de la Virgen por Melchor Guasp. En dos nichos naturales, hay las figuras de Santo Domingo y Santa Catalina de Sena; por remate la Fé, Esperanza y Caridad, y en actitud de profunda meditación, San Pío V; abajo hay unas telas representando a San Jacinto, San Raymundo de Peñafort y Santo Tomás de Villanueva. Colgadas de las paredes laterales hay dos grandes telas representando la escalera del Rosario y la Aparición de María Santísima a los Santos Patriarcas Domingo y Francisco de Asís.

Sagrario.—Fué construido por el escultor José Arbós, por el precio de 162 libras y bendecido el día de Pentecostés del año 1815. Fué restaurado por el escultor Galmés en 1885, aislándolo del retablo junto con la nueva mesa, el Económico Ribot. Este altar es privilegiado desde 6 de Abril de 1727, en el día de Todos los Santos y su octava, martes y sábados del

año. Había en dicha capilla una magnífica lámpara de plata, la que fué robada el 3 de Mayo de 1832, cuya causa sobreseída por falta de pruebas, obra en el archivo municipal de esta villa. Su cofradía data desde el año 1687.

Capillitas laterales.—A la derecha, entrando, las de San Marcial y Santa Rosa. A la izquierda, las de Ntra. Sra. del Carmen y del Sto. Cristo. La capillita del Carmen, que fué antes de los Dolores, fué dedicada a la advocación actual en 1911. Debido al celo de su obrero Rdo. D. Francisco Torrens, Pbro., la figura de Nuestra Sra. del Carmen fabricada por el escultor D. Miguel Arcas, fué bendecida el 10 de Noviembre de 1912, apadrinándola los jóvenes Jaime Riutort y Rigo y Margarita Roca y Rigo. Predicó sentido sermón en la Misa mayor el Rdo. D. Guillermo Ramis, Vicario de Sineu. Costearon la figura los citados padrinos (200 pesetas) y la lámpara es un donativo de D.ª Margarita Mas de Ribot. Estableció la cofradía en 1890, el entonces Párroco de ésta, D. Miguel Miralles.

5.ª—De las Almas

Esta capilla, única en la parroquia que está cerrada por verja, tiene el retablo a medio dorar. En el nicho central se adora la imagen del Crucificado; la tela del fondo del nicho, es considerada por los inteligentes, de mucho mérito. Rodean el retablo algunas estaciones de la Pasión, la Samaritana, la Cena y el Descendimiento de la Cruz.

El retablo data del año 1856.

6.ª—De San José

El retablo de esta capilla lo mandó construir en el año 1730, el entonces Rector de esta parroquia, Dr. Juan Bta. Gili. Lo confeccionó el escultor de Palma Gaspar Homs por el precio de 325 ₧. Véase transcrito el documento original que extendieron del contrato el Rector y escultor citados:

«Yo Fr. Luís Riera M.^e en Sagrada
 »Theología del Orde de Predicadors cer-
 »tific y don fe com el M. R. Sr. Dr. Juan
 »Bautista Gili Rector de la Parroquial Igle-
 »sia de Petra ha donat a fer a Me Gaspar
 »Homs escultor un quadro retaule per la
 »capella de S. Joseph per preu de trecen-
 »tas vint y sinc lliures, dich 325 l.^s, y en-
 »cara que se ha enseñat una planta, se-
 »gons la qual se ha de fabricar, pero a
 »dita planta se han d'añadir algunes coses
 »per efecte de millorarse, la qual millora
 »ya está compresa en lo tracto, com son
 »dos sants de bulto colleterals, y los ador-
 »nos colleterals que trobará dit Mestre
 »Homs convenient; y ditas 325 l.^s se pe-
 »guarán segons les almoynes que tindrà
 »la confrería a tant cada any, y la obra
 »tindrà obligatió dit M.^e edelentarla se-
 »gons la cantidad rebuda; y per la veritat
 »fas el present a pregaria de las parts vuy
 »als 8 octubre de 1730—Dr. Joan Bap.^{ta}
 »Gili Pre y Rr. de Petra—Gaspar Homs
 »escultor».

El dorado del mentado retablo se efec-
tuó en 1778.

Además de la figura del Santo Patriar-
se veneran en dicha capilla las imágenes
de San Galo y San Nicolás, Obispos, y la
de San Gabriel Arcángel.

Penden de las paredes laterales dos
grandes cuadros representando el Patro-
cinio y la muerte del glorioso San José.

Desde el año 1611 el pueblo celebra
su fiesta como de precepto y sin trabajar.

Los Jurados de la villa, de acuerdo con
el Dr. Miguel Vicens, Rector de la Parro-
quia, suplicaron al Obispo, Fr. Simón
Bauzá, Dominicó, la gracia de poder ce-
lebrar la fiesta del Santo Patriarca, la que
les fué concedida con gran júbilo de to-
dos. Véase la sesión o concejo que tuvie-
ron los Jurados el día 25 de Abril del año
dicho y que damos a continuación, la que
prueba al mismo tiempo que la fe de nues-
tros antepasados, las necesidades que
acosaban a nuestros mayores en aquellos
tiempos. Dice:

«Die XXV abril MDCXI—Los honors

»Blay Moragues, Miquel Cabanes, Jordi
 »Rocha, y Joan Santandreu jurats lo pre-
 »sent any en la vila de Petra, y los honors
 »Joan Santandreu Balle real lo pnt. any
 »en dita vila y concellers Joan Rocha, en
 »Toni Canet, Pere Riutort, Joan Homar,
 »Joan Sureda y Jordi Rocha, ajustats y ab
 »so de campana cridats a la Sala della
 »universitat axi com es costum per efecta
 »de tenir concell y nagocis otilosos per la
 »nostra Universitat, fonch proposat per lo
 »honor Blay Moragues ab estas formals
 »paraules: Honors senyors y savi concell:
 »nosaltres vos havem fet ajuntar así per
 »notificarlos a V. M.^s com per la bona y
 »santa devoció que nosaltres y tot lo po-
 »ble té an el gioríós San Josep suplican a
 »V. M.^s si serán de parer que fasem festa
 »colenda a dit gloriós Sant Joseph y per
 »adeso en la nostra determinació de Con-
 »sell suplicam a lo Reverendissim Senyor
 »Bisbe sia de son servey de decretarnos
 »dita determinació si a V.^s M.^s los ho apa-
 »reix. Y ohida dita propositió per tot lo
 »susdit concell fonch determinat y conclus
 »sens haverí ningu discrepant que puis
 »tots nosaltres y tot lo poble té tan bona
 »devoció a dit gloriós Sant havent vist
 »per esperiencias estos dies que haventhi
 »tanta esterilitat per la terra y así mateix
 »a Petra, qu'els obrés de Ntra. Señora de
 »la Asunció, ço es lo R.^e Miquel Canaves
 »P.^{re} y Rafel Simó a la qual confraria está
 »anexa la de la devoció del gloriós Sant
 »Joseph, ha determinat avuy fer goigs a
 »dit gloriós Sant y après fer procesó per
 »les creus de esta vila y abans d'acabar-
 »los, ço es quatre dias apres d'haverlos
 »comensats, avernos comunicat nostro
 »Senyor deu plujes saludables per los for-
 »ments, de manera que la procesó que
 »feyem es estada no de plegaries sino de
 »gracies, ha predicat lo R.^e Rector de esta
 »Me Miquel Vicens puis ab gran júbilo
 »predica las alabanses de dit Sant, per
 »axo tots concordants hem determinat
 »ques fasa festa colenda, si a la R.^{ma} Se-
 »ñoría Bisba li apareixes, y perque alguns
 »per los grans merits que tenen a dit Sant

»Joseph quedasem per tots concordants
 »volem y prometem en lo dia de Sant
 »Joseph fer una gran festa solemne, y per
 »si algun impediment dit dia nos fasa, sia
 »prolongada dita procesó a arbitre dels
 »honors Jurats de dita vila, alli ahon los
 »aparexerá, o per villa, o a a nel puig de
 »Ntra. Sra. de Bonany».

También leemos que en 12 Noviembre de 1805, Pio VII concedió una indulgencia plenaria a los fieles de esta parroquia que confesasen y comulgasen en las Cuarenta horas que en 3 Diciembre de 1804 habían solicitado del Obispo Nadal, instalar en los días 25, 26, 27 y 28 de Diciembre, las que dejaron de celebrarse no sabemos por que motivo. Los breves correspondientes obran en el archivo parroquial, los que dejamos de transcribir por considerarlo innecesario. La nueva figura y su tabernáculo para las procesiones, obra del escultor Galmés, fueron bendecidos por el Párroco Sr. Coll el 19 Marzo de 1918.

7.ª—Del Baptisterio

Obra debajo del coro. Sobre una tarima con gradas y cerrada por verjas, está la Pila bautismal. Es de piedra fría en forma de tinajón y se cierra con puertas en forma de pirámide. Fué construída en 1858, en sustitución de otra de piedra de Santanyí, que está en el jardín de la Rectoría, y de la que sacamos fotografía a raíz de la publicación del Bosquejo de la vida del V. Junípero Serra, ya que en ella fué bautizado dicho hijo benemérito.

El primer bautismo que tuvo lugar en la actual pila, se efectuó el día 11 Abril de 1858; la bautizada fué Catalina Maymó y Font, hija de Benito y Francisca.

FRANCISCO TORRENS, PRO.

(Continuará.)

HISTORIA

del Colegio de Ntra. Sra. de Monte-Sión, de la Compañía de Jesús, de la Ciudad de Mallorca, desde su principio con el orden de los Rectores, y años.

(CONTINUACIÓN)

Las clases de Grammatica se continuavan con buen numero y mucho provecho de los oyentes. Los ministerios espirituales de sermones confesiones y comuniones, Doctrinas Christianas, etz. yvan bien. Solo el P.^e Bartholome Coch Rector deste Coll.^o tenia la salud corta y por su corta salud no podia acudir a su officio de Rector y al ministerio de predicar la divina Palabra como su R.^a desseava. Mas no obstante que eran continuas sus indisposiciones trabajava el buen Padre tanto quanto podia.

En las letras annuas estampadas deste año 1585 refiriéndose la Provincia de Aragon se dize que havia en ella cerca de trescientos y veynte sugetos en nueve casas y otras de Cerdeña es a saber en la casa professa 32 en el Coll.^o de Valencia 41 en Çaragoça 50 en el de Barcelona 36 en el de Gandia 22 en el de Mallorca 22 en el de Gerona 15 en el de Calatayud 10 y en la casa de Probación de Tarragona 6 y ajuntando 91 y ajuntando noventa y uno que habitavan en Cerdeña la qual era viceprovincia de Aragon hazian numero de 320 sugetos.

Hablando en dichas annuas del Coll.^o de Mallorca en particular se dize que fueron admitidos los tres sobredichos en la Comp.^a que la congregación de los estudiantes baxo del titulo de la anunciación de N.^a S.^a yva con fervor, que otros pedian la compañía y por no haver lugar en el noviciado no se admitian, que tuvo unas conclusiones un Principal Cavallero discipulo del Coll.^o delante del Virrey y de toda la nobleza que causo admiracion y edificación, y que las otras cosas deste Coll.^o en lo espiritual y temporal por ser semejantes a las de los años passados no se referian esto en suma se dize en dichas annuas impresas deste año 1585.

En el año 1586 governando este Coll.^o el P.^e Bartholomé Coch yvan las cosas en lo espiritual y en las letras y en lo temporal siempre de bien en mejor, no obstante que el dicho Padre Rector tenia indisposiciones corporales que havia traído de Çerdeña y le impedian algun poco en el gobierno y mas en el predicar.

A 21 y 29 de Março deste año se halla en el libro de los novicios fol. 148 que entraron en la Comp.^a en este Coll.^o dos H.^{os} estudiantes de nuestras escuelas de buenas partes. El Primero fue el H.^o Miguel Torrens, el qual hecho sacerdote se empleo en ministerio de confessar y vivia en tierra firme el año 1613.

El 2 el H.^o Juan Antonio de Avila el qual oyo la Theologia en Barcelona y despues se empleo en letras humanas en los Collegios de Tarazona Calatayud y Çaragoça y fue prefecto de las escuelas de Çaragoça y en el año 1613 estuvo en este Coll.^o de Mallorca con titulo de ver a su madre y dos hermanas una Monja y otra casada y fue ministro deste Coll.^o como abajo se dira. partieronse los dos de allí a 20 dias del puerto de Soller para Barcelona.

Dende que empezaron en este Coll.^o a leerse las tres clases de Grammatica que fue el año 1570 o, poco tiempo despues, se dio principio en este Coll.^o a la congregacion de los estudiantes, como arriba se ha notado en el 2 cap. desta historia. Esta congregacion a sido y oy es seminario de muchos religiosos de la Comp.^a y fuera della de otras religiones y siempre se ha conservado con fervor y fruto de los estudiantes della y este año de 1586 fue agregado a la congregacion primaria Romana de la anunciata y hecha participante de sus indulgencias y gracias como claramente consta de la Bulla de Agregacion despachada y firmada por N.^o Padre General Claudio Aqua viva, cuya fecha es a 18 de Abril deste año 1586. La qual Bulla de agregacion se guarda en la arca de la misma Congregacion, y desde que fue agregada crescio con gran deventaja y oy se conserva y procede con fervor, y de ordinario el P.^e della es lector de Philosophia o Theologia y el Prefecto della algun Sacerdote Doctor Theologo o de Partes muy aventajadas en virtud y letras. Los congregados della son estudiantes Theologos Philosophos y de la suprema y media clase de Grammatica y escogense para dicha congregacion los que en virtud y habilidad son mas aventajados. Tiene esta congregacion por titulo la anunciacion de la virgen Maria madre de Dios y señora nuestra, y por su particular Patro san Juan Baptista. Cada miercoles a la tarde tienen Platica espiritual o algun exercicio de letras y cada sabado a la tarde cantan completas y tienen un exemplo y quando muere algun Congregado le dizen misa cantada en la sala de la congregacion con mucha exaccion.

Lo espiritual con los sermones el P.^e Bartholome Coch y Valero Sevilla y confesiones de todos los Padres yva muy bien y con Provecho de los Proximos. Las Escuelas de Grammatica se continuavan con provecho de los oyentes. El Curso de Artes que havia empeçado el P.^e Juan Ferrer perseverava con viento en popa tenia grande numero de discipulos y en ellos algunos muy aventajados, que despues fueron canonigos religiosos y clerigos y Doctores señalados. Lo temporal tambien deste Coll.^o yva creciendo, mejorando el Raphal en plantarle de arboles.

En el año 1587 hubo mudanças en este Coll.^o y visita y fueron recibidos muchos en la Comp.^a como en el discurso del severa. En el mes de Febrero deste año 1587 vinieron a este Coll.^o de Barcelona y Valencia los H.^{os} Antonio Clar y Juan Corça y Matheo Ramis. El H.^o Antonio Clar fue natural desta ciudad y entro en la Comp.^a en este Coll.^o y vino para leer como leyo Grammatica de Mayores. El H.^o Juan Corça era natural de Cadaques de la diocesis de Gerona en Cathaluña vino para leer como leyo de medianos. El H.^o Matheo Ramis fue natural desta Isla entro en la Comp.^a an este Coll.^o como arriba esta dicho fue embiado al noviciado, oyo artes y Theologia: Estando enfermo en tierra firme vino a este Coll.^o a convalescer, habiendo convalescido un poco de tiempo se bolvio al Coll.^o de Barcelona donde le apreto la fiebre hetica y murio una muerte de un buen Religioso habiendo recibido todos los sacramentos y en su muerte y sepultura se hallo el Padre Pedro Gil que escrivio esta Historia. Su muerte fue el año siguiente a 24 de Enero de 1588. Este buen H.^o en su ultimo testamento que hizo en Barcelona hizo heredero a este Coll.^o de todos los bienes que tenia. Fue traído su Testamento aqui hubo lite entre este Coll.^o y un hermano del H.^o Ramis, que no queria dar los bienes que en virtud de dicho testamento competian a este Coll.^o Finalmente (como escribe el Padre Mathias Borrassa en su quaderno que hizo de la historia deste Coll.^o) se hizo concierito que diesse a este Coll.^o un campo de regadio llamado la estorina que estava cerca de la puerta del campo desta ciudad, que tiene dos quarteradas y un quarto de tierra y se pueden haver de arrendamiento 80 libras digo 80 ₧ y con este legado fue mejorado lo temporal deste Collegio en dicha renta.

A 6 de Abril deste año 1587 murio en este

Coll.^o el Padre Juan Encontra. Este P.^e fue natural de Cathaluña despues de oyda la Philosophia y Theologia fue embiado a este Collegio para leer Grammatica. Ordenose en este Collegio de los ordenes sacros. Emprendio la lectura de la Grammatica con santa diligencia y con tan grande ejemplo de virtudes que muy pocos a tenido este Coll.^o que se le ayan igualado. Gobernava la congregación de los estudiantes. Introduxo como una Academia de los humildes, estos varian el Aula y el P.^e con ellos varria y con su exemplo les enseñava. Era este P.^e fervorossissimo y muy penitente muy mortificado y con su exemplo hazia componer a todos quantos le miravan. En la Pobreza obediencia, castidad y observancia de Reglas muy exacto y puntual y exemplar si viviera fuera un Varon de grandes partes en santidad y gobierno. Finalmente para lo de fuera y los de dentro era este buen padre un bivo retrato de un buen Religioso de la Comp.^a muy edificante y edificativo. Vinole una enfermedad de fluxo de sangre por la boca durole algunos dias con calentura, recibio en ella todos los sacramentos con aparejo de su alma conveniente para recibir el fruto dellos y ayudado con tal ayuda de costa y con la asistencia de los padres que en todo acudieron siendo de edad de 28 años pocos mas o menos dio su alma en las manos del que la crio a 6 de Abril deste año 1587 con sentimiento de todos los que le conocieron y en particular de sus discipulos y estudiantes que le trataron.

Por la copia,

MARTÍN GUALBA, S. J.

(Se continuará)

El Museu de Raixa

Copiam del *Correo de Mallorca* de dia 22 de'l actual mes:

«Los actuales propietarios del Museo referido, persistiendo en el propósito que les indujo a adquirirlo, o sea el que se quede definitivamente en Mallorca tan valiosa colección de estatuaria, a cuyo fin aseguraron, al comprarlo, una tregua para que durante ella se pudiesen hacer toda clase de gestiones encaminadas a dicho objeto; pero viendo que los trabajos realizados con todo ahinco por la benemérita Comisión de Académicos y Archiveros de esta ciudad no han tenido ante los Poderes públicos la acogida que era de esperar tratándose de

cuestión tan alta y digna de la mejor protección, ayer ofrecieron el mentado Museo a esta Excma. Diputación Provincial, a cuyo efecto entrevistáronse con su Presidente, don Luis Alemany, a quien expusieron las condiciones, notoriamente ventajosas, encaminadas a dar toda clase de facilidades a dicha Corporación para que pueda de una manera definitiva adquirir para esta isla tan artístico conjunto.

Don Luis Alemany, amablemente, agradeció tales ofrecimientos, aceptándolos en principio, si bien, como es natural, manifestó que debía dar cuenta de ello a sus compañeros de Corporación y pulsar otras entidades y fuerzas vivas de Mallorca para recabar de ellas ayudas materiales y colaboración para poder resolver satisfactoriamente y en bien de esta isla tan importante cuestión.

Los actuales dueños del Museo han ofrecido el traspasar la propiedad del mismo, siempre que se adquiriera para Mallorca y con la precisa condición de que asegure la Diputación que en Mallorca se ha de quedar perpetuamente y sea dicha entidad la adquirente o que con dinero mallorquín se reúna la suma necesaria, aviniéndose a percibir la cantidad que su compra importó en varios plazos, prudencialmente fijados.

Estas son las manifestaciones que nos hicieron los Sres. D. Antonio Quintana, en nombre de su hermana la Sra. Vda. de D. Guillermo Reynés, y D. José Ramis de Ayreflor y Sureda, en el suyo propio, ambos actuales propietarios del histórico Museo».

NOTICIES

CENTENARI DEL NEIXEMENT

D'EN QUADRADO

El Consell Directiu del Centre Regionalista d'aquesta ciutat ens comunica que se nos adhereix en lo referent a la pròxima celebració del primer Centenari de la naixença del gran historiador Quadrado i es posa a les nostres ordes per si creim oportuns els serveis de dita entitat.

Agraim ferm tals espontanis oferiments, i dels Membres que integren aquell Centre esperam fiançosament valiosa cooperació.